

Међународни терор

УДК 323.28(100):341.123

Мр Милан Мијалковски, пуковник

Догађања у свету после распада Варшавског уговора, посебно на простору претходне Југославије, између осталог, указују на то да поједине државе безобзирно покушавају да за остваривање својих циљева на агресиван начин обезбеде легитимитет од Организације уједињених нација. На жалост, у томе често успевају, а потом према изабраној жртви (држави) примењују насиље познато као терор.

Последица таквог стања јесте постепено легализовање међународног терора као начина спречавања избијања и регулисања конфликта међу појединим народима и земљама. Јер, ОУН појављује се као формални извршилац терора, жртва терора је беспомоћна, а потенцијалне жртве закључују у каквој се ситуацији могу наћи ако се не повинују вољи великих.

Иако су средства у функцији спровођења међународног терора бројна и разноврсна, његов формални извршилац (Савет безбедности УН) олако се одлучује за најсуровије мере – санкције, без обзира на то што није разрадио чак ни оквирне критеријуме за њихово увођење и укидање.

Увод

Односи између главних субјеката међународне заједнице, које су карактерисале традиционална сложеност и неизвесност, били су снажан изазов и стварали су велике потешкоће научним институцијама и интуитивно надареним појединцима да проникну у њихову суштину и да предвиде њихов развој. Разлог је било то што се сваки радикалан расплет односа између моћних светских субјеката одражавао на разне начине на свет у целини.

Тај проблем је био очигледан и у доба распада Варшавског уговора (1990–1991). У вези с тим, преовладавала су два гледишта – оптимистичко и песимистичко гледиште. Оптимисти су веровали да долази доба мира, разумевања и благостања, песимисти су, насупрот њима, били резервисани и опрезни. На жалост, стрепње и сумњичавост песимиста показале су се исправне: светска безбедност није значајније повећана, а груби облици насиља, као што су тероризам и терор, постали су распрострањенији. О тероризму као незаконитој претњи или примени насиља много се расправља, а због његове ретке аутентичности

и аутономности углавном се квалификује као међународни тероризам, што изазива одбрамбене мере које имају међународни значај. Супротно тероризму, облик насиља познат као терор сматра се легитимним и законитим јер га спроводи владајући режим у оквиру властите државе против својих политичких противника. Дакле, појам *терор* ретко када садржи префикс *међународни*.

Многа догађања у савременом свету, међутим, показују да терор није ограничен само унутар појединих држава. Све израженији је покушај извесних држава, које се иначе диче својим демократским системима, да те своје вредности наметну другим државама, и то методом који има многа обележја терора. За то ангажују поједине регионалне и међународне организације, несумњиво с намером да терор добије међународни значај и легитимитет.

Терор унутар држава

Појам *терор* на латинском језику значи *страх, ужас*. Његова употреба је чешћа после француске буржоаске револуције (1789–1794), од када се користи као синоним за масовну примену насиља, које су, на основу закона, примењивали владајући режими ради неутралисања политичких противника унутар државе. Током времена различито је схватан, а најчешће као: 1) изазивање, одржавање и појачавање страха, ужаса, страве и језе; 2) широка скала примена насиља, укључујући и физичко истребљење противника, и 3) политички облик владавине познат као страховлада.

Према одредници у *Политичкој енциклопедији*, појам *терор* обухвата акте насиља који се предузимају у политичке сврхе ради застрашивања и беспштедног сламања отпора онога због кога се терор изводи. Такође, наглашава се да терор, осим тога што означава начин терорске владавине зван страховлада, обухвата и сваки облик наметања и доминације произвођењем страха или човекове слепо послушности.¹

У *Војној енциклопедији* појам *терор* је дефинисан с политичког, војног и међународноправног аспекта. Под појмом терор подразумевају се и акције које нека земља, уз помоћ физичких и психолошких принуда, спроводи против становништва туђих територија – да би сломила његову вољу за отпором, и то не само појединаца и група већ и читавих нација, као и то да се у рату под терором подразумева кршење одредница Женевске конвенције о заштити жртава рата (1949), којима је изричито забрањено да се према незаштићеним лицима (цивили, жене, деца, заробљеници итд.) примењују поступци и мере који повређују поштовање личности, части, убеђења, обичаја и слично.²

Адмирал бившег СССР-а С. Г. Горшков сматрао је да је терор који су спроводиле државе на спољнополитичком плану један од метода

¹ *Политичка енциклопедија*, „Савремена администрација“, Београд, 1975, стр. 1079.

² *Војна енциклопедија*, II издање, том 9, Београд, 1975, стр. 775.

колонијалистичке политике.³ Анализирајући америчку политику силе Квинси Рајт, у терору је видео само једну од форми силе,⁴ док је Гастон Бутул (експерт за тероризам) под терором подразумевао коришћење силе или претњу који се предузимају да би се непријатељу уништио национални и (или) социјални идентитет.⁵ Према мишљењу Драгана Симеуновића, суштинска одлика терора јесте организовано, планско и циљно изазивање страха широких размера да би се жељеним понашањем и деловањем застрашених постигли одговарајући циљеви, односно остварили конкретни интереси застрашивача.⁶ Појам *терор* унутар држава свестрано је објаснио Војин Димитријевић у књизи *Страховлада*. Он наглашава да се појам *терор* употребљава у двојакном смислу, односно као метод владања и као метод борбе против власти, и да се у том смислу користи и изведена реч *тероризам*. Према његовом мишљењу, терор власти је „терор одозго“, „процес терора“, „режим терора“ или „државни тероризам“ док се за терор против власти говори да је „индивидуални терор“, „терор одоздо“ или једноставно „тероризам“. Он закључује да је „терор по правилу акција оних који поседују и законодавну власт, док су индивидуални терористи несuverене особе, приватна лица, на други начин подвргнути неком правном поретку“.⁷

С обзиром на то да су политичка принуда и насиље операционализовани у правном поретку сваке државе, да би се прецизније одредио терор неопходно је узети у обзир две значајне чињенице. Наиме, владајући режим државе, по правилу, поистовећује своју вољу с општом вољом становништва (свих грађана државе). Уколико режим одређене државе има у томе сагласност већине становништва, односно ако успева да влада уз пристанак и сарадњу велике већине становништва, његово посезање за принудом и насиљем биће минимално. У ствари, тада примењени облици принуде немају квалификације терора. Међутим, уколико поједине категорије становништва или његов највећи део не прихватају вољу владајућег режима, узроци незадовољства грађана су првенствено у правној нормативи која нарушава минимум поштовања човекове личности и његовог достојанства, а владајући режим користи претњу силом и примењује насиље као основни начин приморавања становништва да се понаша према његовим захтевима. Такав систем принуде означава се речју *терор*.

Основни елементи система терора су извршилац, жртва насиља и предмет застрашивања.⁸ *Извршилац* терора се руководи проценом да су угрожене његове виталне вредности, у страху да их не изгуби, покушава да применом насиља изазове страх код противника до нивоа

³ Горшков С. Г., *Морская мощ государства*, Воениздат, Москва, 1976, стр. 15.

⁴ *Хрестоматија политичких наука*, Међународни односи, „Напријед“, Загреб, 1946–1971, стр. 355–356.

⁵ *International Terrorism and World Security*, Groom Helm, London, 1975, pp. 50–59.

⁶ Др Драган Симеуновић, *Политичко насиље*, НИРО „Радничка штампа“, Београд, 1989, стр. 145.

⁷ Војин Димитријевић, *Страховлада*, ИРО „Рад“, Београд, 1985, стр. 110–111.

⁸ *Исто*, стр. 116.

на којем ће га потпуно паралисати или уништити. Тај злочиначки циљ постиже се провођењем насумичног насиља, односно извршилац терора се не труди да раздвоји праве кривце од оних који су невини. Иако су непосредни извршиоци терора најчешће безбедносно-полицијске службе државе, не сме да се превиди чињеница да одлуку о томе да се примењује терор доноси руководство државе. Надлежности полицијских и тајних служби у функцији заштите уставног поретка матичне државе – да откривају праве заговорнике и извршиоце дела чија би успешна реализација могла да подрије или насилно свргне актуелну власт, у терорским системима знатно су проширене. Начелно, та проширења имају два правца. Прво, грађанин може да буде ухапшен и над њим може да се примени тортура само зато што је сумњив, односно докази против њега не морају да буду ваљани. Скала насиља против претпостављених криваца обухвата и њихову физичку ликвидацију. Друго проширење садржано је у могућности да полиција добије овлашћења од суда, па противнике режима, осим што их открива, истовремено и кажњава.

Иако жртва терора може да буде сваки грађанин, извршиоци терора ипак бирају жртву чијим ће мучењем или убиством изазвати највећи степен страха код предмета застрашивања (поједине категорије становништва које треба да се застраше или целокупно становништво). Са тог аспекта, терорски системи могу да се поделе на геноцидне и страховладајуће системе.⁹

Владајући режим који проводи терор ради потпуног физичког уништења или прогона из своје земље једног народа, националне мањине, етничке или верске групе јесте геноцидни систем. Његова основна одлика је то што, практично, не постоји разлика између непосредне жртве и предмета застрашивања (шире групе), јер насиље треба да резултира целокупним истребљењем. Карактеристичан пример геноцидног терора јесте деловање хрватског режима против српског народа у Хрватској у периоду од 1990. до 1995. године (српски народ који је чинио 12 одсто становништва Хрватске сведен је на мање од три одсто).

Основно обележје страховладајућег терора јесте то што извршиоци терора бирају жртве (лидери или потенцијални лидери, ауторитативне и популарне личности из разних области друштвеног живота, и слично) чијим ће неутралисањем или убиством најефикасније спречити отпор средина из којих потичу. Приликом бирања тих жртава споредно је то да ли су оне стварни противници режима или су невини. На тај начин, терором се постиже пројектовани циљ – одржавање што већег дела становништва у стању помирености са правилима и захтевима владајућег режима. Та равнодушност становништва заснована је на страху, а испољава се његовом неспремношћу и неспособношћу да се успротиви актуелном режиму („узалудност побуне“).

⁹ Војин Димитријевић, *исто*, стр. 136.

Међусобна повезаност савременог света, између осталог, огледа се у томе што је прихваћен став да се терор над становништвом у оквиру суверених држава сматра тешким прекршајем основних људских права. Та права се штите одговарајућим међународним уговорима, резолуцијама и декларацијама. Доследно поштовање тих обавеза од свих субјеката међународне заједнице несумњиво би утицало на то да се терор сведе на најмању меру у читавом свету. На жалост, савремени свет је далеко од испуњења тог хуманог захтева. Узроци за то су вишеструки, а првенствено су садржани у дрским и безобзирним покушајима појединих држава да своје вредности и вољу наметну другим државама применом класичног терора. Државе таквог опредељења и деловања развиле су својеврсне светске доминационе системе којима су својствена многа обележја геноцидног терора или страховладе.

У начелу, постоје две терорске стратегије помоћу којих те државе спроводе терор у планетарним оквирима. Преовлађујућа је легитимна стратегија, иза које привидно стоји Организација уједињених нација. У суштини, њен извршилац је група држава које тоталном применом насиља против егземпларне жртве покушавају да слома њену вољу, а одјек и одраз тог насиља су велики у односу на предмете застрашивања (шири круг земаља). Наравно, није занемарљива ни друга, посредна терорска стратегија. Њена специфичност је у томе што извршилац стратегије (једна или више удружених држава) на прикривен начин спроводи терор против изабране жртве (држава или народ). Та посебност се испољава у подстицању и подршци насиља појединих невладиних субјеката у држави, чији је крајњи циљ противзаконито рушење њеног уставног поретка.

Посредном терорском стратегијом грубо се игнорише Повеља УН, посебно Декларација о недопустивости мешања и интервенције у унутрашње послове држава и о заштити суверенитета (број 2131), коју је усвојила Генерална скупштина УН 21. децембра 1965. године. У њој се, између осталог, каже: „Ниједна држава неће организовати, помагати, подстицати, финансирати, подстрекавати или толерисати субверзивне терористичке или оружане активности усмерене на насилно свргавање режима друге државе или мешања у грађански сукоб у другој држави“. Упркос томе, та стратегија је изражена и распрострањена у савременом свету, а толико је усавршена и ефикасна да чини моћно оружје агресивних држава, огромну претњу безбедности (и опстанку) многих држава и, према свему судећи, недокучива је за Уједињене нације. Примера из тог домена има много, а очигледна је тенденција да се терорска посредна стратегија трансформише у легитимну, односно у стратегију која је под покровитељством Уједињених нација. Реч је о перфидном процесу чији су носиоци државе које су, провођењем тајних подривачких делатности против изабране жртве (држава), изазвале јавне последице (на пример, грађански рат). Оне то новостворено стање

покушавају да ставе у надлежност ОУН, где преовлађује њихов утицај. Потом у вези с разрешењем проблема, предлажу предузимање мера помоћу којих могу у тој држави да остваре своје циљеве доминације. На њихову иницијативу Савет безбедности УН доноси резолуције о санирању „спорног“ проблема. С обзиром на моћ и утицај, те земље, ангажовањем своје дипломатије, војске, привреде, медија и других државних институција, наравно под покровитељством ОУН, остварују своје циљеве. При томе не презају ни од примене најгрубљих облика терора. Свакако, оне су само један од непосредних извршилаца терора, јер је у том процесу обично на сцени још један извршилац, односно посредник. Реч је о невладином субјекту државе (жртве) који се, применом незаконитог насиља, уз подршку споља, наметнуо као партнер владајућем режиму или је отцепљењем дела територије матичне државе, створио посебну државу. Терор који тај субјекат проводи против појединих категорија или целокупног становништва на територији где му је признат статус државе најчешће превазилази жестину и размере терора који проводе његови инострани спонзори. То чини уз знање и подршку земаља које се вербално залажу за отклањање сваког насиља. Та врста међународног терора драстично је испољена на простору Хрватске и Босне и Херцеговине.

Устоличавање „светске (терорске) владе“

Многим геополитичарима седамдесетих година изгледало је илузорно гледиште Ричарда Гарднера о потреби уништења суверенитета свих држава.¹⁰ Међутим, догађања из деведесетих година и после тога умногоме су потврдила његова визионарска предвиђања, која, на жалост, нису донела свету очекивано благостање. Када су се распали СССР и Варшавски уговор, у свету је остала само једна суперсила (САД) и само један војни савез (НАТО), чији су моћ и утицај на ОУН огромни, односно толико снажни да им омогућавају материјализацију ставова које је заговарао Ричард Гарднер. Званичници САД и НАТО-а, грубо превиђајући сложену стварност света (сукобљавања народа и држава на основу политичких, економских, религиозних и других интереса, неравноправни односи на релацији развијени – неразвијени, претње и употребе силе итд.), кренули су у силовиту офанзиву под паролом о стварању света мира. Подразумева се да су стварање таквог „света мира“ видели у програму заједништва, заснованом на либералној идеологији индустријски развијених земаља.¹¹

¹⁰ „Ако одмах не створимо Светску владу, не извршимо ревизију Повеље ОУН и не опуномоћимо Светски суд да има највећу власт – неће бити прогреса... Неопходно је проширити домен деловања оружаних снага ОУН, на све секторе глобалних ратних жаришта, у којима ће такве снаге имати задатак патролирања интернационалним граничним и осталим демаркационим линијама, уз надзор слободних демократских избора у свим земаљама и уз верификацију спровођења политике оружаног немешања“ (Ричард Гарднер, „Foreign Affairs“ Apryl, 1974).

¹¹ Амерички банкар Дејвид Рокфелер, председник „Трилатералне комисије“; на заседању „тајне надвладe света“, између осталог, 1991. године рекао је:

Тадашњи председник САД (Џорџ Буш) сукцесивно је наговештавао како треба да изгледа „свет мира“. На пример, у ОУН, 1. октобра 1990, говорио је о „новом светском поретку дуге ере мира“ и о свету „отворених граница, отвореног делања и отвореног мишљења“. Његово излагање на Првом састанку држава чланица Савета безбедности УН, одржаном 28. јануара 1992. године (нагласио је да после „пропасти империјалног комунизма“ и „хладног рата“ УН треба „удахнути нови живот“ унутрашњим организационим реформама, али и новим одговорностима које треба да добију у глобалном систему), указивало је на то да у стварању тог пројектованог света наизглед значајну, а у суштини маргиналну улогу треба да има Организација уједињених нација. Наиме, у то доба у Уједињеним нацијама интензивно је разматран нови приступ у очувању светског мира и безбедности, процес који је карактерисало настојање да Савет безбедности добије посебна овлашћења на штету Генералне скупштине Уједињених нација. Она су била пројектована у његовој *Агенди за мир*, којом би добио овлашћења да одлучује о превентивној дипломатији, мирном решавању спорова, мировним операцијама и изградњи мира, а посебно о праву одлучивања за интервенцију против суверених држава.¹²

Већ крајем 1992. године било је јасно да је Савет безбедности постао својеврсна светска влада. То је потврдио тадашњи генерални секретар УН, Бутрос Гали, изјавивши да је „време апсолутног и ексклузивног суверенитета окончано“.¹³ Анализа одлука (резолуције) које је Савет безбедности УН од тад доносио у вези са разрешењем кризе на простору претходне Југославије (вероватно и у вези с решавањем проблема у другим регионима света), између осталог, показује да су оне имале сва обележја међународног терора. Наиме, систем тог међународног терора садржао је сва три основна елемента (извршилац, жртва насиља и предмет застрашивања) који су својствени терору унутар појединих држава. Савет безбедности УН био је наредбодавац, извршилац терора – НАТО, жртва насиља – СРЈ и српски народ у Хрватској и БиХ, а предмет застрашивања – остале земље.

Санкције – најопаснији облик међународног терора

Колективно кажњавање људи и људских колективитета напуштено је у средњем веку. У вези с тим учесници (око 400 делегата из 20 земаља) Друге конференције о санкцијама против Ирака, одржане 24. и 25. фебруара 1995. у Атини, закључили су да су санкције једно од најстра-

„Савремени свет ће бити савршенији и уравнотеженији ако успоставимо једну светску владу. Наднационална власт светских банкара и интелектуалних елита има првенство над правом народа на самоопредељење, а то је начело које смо следили током векова“ (Леонид Охотин, *Тржишна идеологија Звери*, „Дуга“, бр. 494, Београд, 1993).

¹² М. Шаховић, *Агенда за мир Генералног секретара УН*, „Међународна политика“, бр. 1.007–8, 1992, стр. 33.

¹³ На самиту Савета безбедности УН (28. јануар 1992) констатовано је да је „ово један од најкритичнијих тренутака модерне историје у којем контуре светског поретка нису још јасне“.

шних оружја новог светског поретка за масовно уништавање људи и упутили захтев Савету безбедности УН да их одмах укине (Савет безбедности УН усвојио је 6. августа 1990. резолуцију којом је увео санкције против Ирака због оружане агресије коју је Ирак 2. августа те године извео на Кувајт). Такође, учесници међународне конференције Форума Кран-Монтана, одржане 8. и 9. новембра 1996. у Женеви,¹⁴ слично, односно крајње негативно су оценили примену санкција као политичког средства принуде. Сви учесници тог скупа сложили су се да је сазрело време да УН размотре феномен санкција и јасно одреде критеријуме према којима се оне могу уводити и укидати.

Санкције као облик кажњавања држава предвиђене су Повељом УН о миру као мера одмазде због аката агресије и угрожавања мира у свету. Савет безбедности УН ту меру је до сада применио против десетак земаља.¹⁵ Анализа наведених примера санкција показује да су оне својеврстан облик терора иза којег привидно стоји међународна заједница, а у суштини су то државе које имају велики утицај на Савет безбедности Уједињених нација. Јер, већину агресија на суверене државе¹⁶ у последњих тридесетак година извеле су поједине чланице Савета безбедности или државе које су под њиховом заштитом. Против њих никада нису уведене санкције упркос томе што су за време окупације тих земаља систематски кршиле међународно право – дејствовало је и против цивилних циљева и чињене су репресалије над цивилима.¹⁷ Насупрот томе, иницијатори увођења санкција већини држава биле су неке од чланица Савета безбедности УН чији су „витални национални интереси били угрожени“. У вези с тим, забрињава чињеница да су санкције због агресије на суверену државу уведене само у једном случају (против Ирака) и због наводне агресије СРЈ на Хрватску и Босну и Херцеговину. У свим осталим случајевима узрок њиховог увођења било је „угрожавање међународног мира и безбедности“. Будући да су управо поједине чланице Савета безбедности, провођењем обавештајно-субвер-

¹⁴ Сједињене Америчке Државе су бојкотовале конференцију наводно због тога што су на њој учествовали представници Либије и Ирака.

¹⁵ Против: Кубе (1962), на захтев САД због национализације имовине америчких држављана на Куби; *Јужноафричке Републике* (1962), због режима апартејда, а укинута су 27. маја 1994; *Јужне Родезије*, садашњи Зимбабве (1968), на захтев Велике Британије, а због режима апартејда; *Вијетнама* (1975), на захтев САД, а због несталих америчких војника за време рата са том државом; *Бурме* (1988), на захтев САД због кршења људских права; *Ирака* (1990), због агресије на Кувајт; *Либије* (1992), због наводног саучесништва у међународном тероризму; *СРЈ* (1992), због наводне агресије на Хрватску и БиХ (укинута 1995).

¹⁶ Вијетнам, Авганистан, Никарагва, Кипар, Јужни Либан итд.

¹⁷ Терор који су САД спроводиле против заштићених лица у Вијетнаму и Камбоџи приказао је принц Нородом Сиханук: „То је страшни њего што је Хитлер чинио... Каква је разлика између спаљивања и тровања људи у крематоријумима концентрационих логора и таквог поступка према целом народу на отвореном подручју? А то је управо оно што САД и председник Никсон данас чине. Никсон води рат истребљења против целог народа Индокине. У Камбоџи се то догађа пред нашим очима, као део свесне америчке политике, да би се уништиле садашње и будуће генерације Камбоџанаца уништењем нашег околиша. Кад природа умре – умире и човек (Нородом Сиханук, Wilfred Burcheti. *Мој рат са CIA*, „Стварност“ Загреб, 1974, стр. 7–8).

живних делатности против суверених држава, умногоме доприносиле угрожавању светског мира и да због тога никада нису на одговарајући начин кажњене, та опора стварност показује да у доба биполарног света, а на жалост и у садашњем униполарном несавршеном свету, уместо правде, влада закон јачег. Дакле, на сцени је терорски систем владања светом чији се елементи могу јасно идентификовати: 1) светска влада (Савет безбедности), чију већину чине три чланице једног војно-политичког савеза (НАТО); 2) извршиоци терора (мировне снаге УН, улогом егзекутора, чију окосницу чине контингенти из земаља чланица НАТО-а), који се легитимно ангажују против жртве терора (Савет безбедности ту законитост обезбеђује својим одлукама); 3) жртва терора бира се према интересима чланица Савета безбедности (у супротном санкције би се уводиле према свакој чланици ОУН која прекрши њену Повељу о миру); 4) жртва против које се уведу санкције немоћна је да се брани чак и када извршиоци терора употребе грубу силу, и 5) патње, злостављања и трауме којима су изложени грађани земље – жртве несумњиво су снажна порука предмету застрашивања (осталим земљама које нису под неком врстом протектората неке од чланица „светске владе“) да могу постати жртве међународног терора.

Међународни терор, који је био изражен облик насиља у биполарном свету, још је израженији у савременом свету првенствено због тога што сада „светска влада“ много лакше бира жртве против којих ће увести санкције и применити друге облике насиља, док су могућности жртве да се брани (макар и вербално) безначајне. Реч је о томе да Савет безбедности УН доноси одлуку (резолуцију) о увођењу санкција изабраној жртви на основу само њему познатих чињеница. Индикативно је то што не постоје прецизни критеријуми у вези с тим: да ли се санкције уводе на основу објективних чињеница, где је њихово место међу средствима којима располаже међународна заједница против неке њене недисциплиноване чланице, у којој мери, односно да ли санкције треба уводити у појединим или у свим областима друштвеног живота, шта жели од жртве насилно да се изнуди, да ли је то што се од ње захтева заиста у функцији очувања колективне безбедности и, најзад, када се и како укидају санкције. С друге стране, не постоји контрола законитости аката Савета безбедности УН,¹⁸ што је неправилност која може да буде узрок разних злоупотреба и облика насиља. Пошто је битно обележје терора унутар појединих држава то што владајући режим није ограничен одговарајућим критеријумима (закон) у вези с тим против

¹⁸ Мохамед Беђауи, Алжирац, објавио је 1995. године студију под насловом *Нови светски поредак и контрола законитости аката Савета безбедности*, у којој наглашава да сви главни органи УН (Генерална скупштина, Савет безбедности, Економски и социјални савет, Секретаријат и Међународни суд правде) тумаче конститутивне одредбе Повеље УН у оквиру својих функција. Та могућност несумњиво може бити искоришћена за разне злоупотребе (право вета сталних чланица Савета безбедности, наметање решења, двоструки стандарди, кажњавање невиних, аболција криваца итд.).

којих грађана ће применити тортуру или физичку ликвидацију, односно докази против жртве не морају да буду ваљани, очигледне су сличности (и истоветности) између ауторитативног статуса носилаца терора у појединим државама и међународне заједнице. Оне су нарочито изражене с аспекта не(могућности) одбране жртве, јер су изазване последице обично катастрофалне, односно геноцидне. Специфичност санкција као средства међународног терора је у томе што је жртва против које се примењују у позицији да не може да се брани.¹⁹

Погубност санкција аргументовано је доказана на Међународној конференцији Форума Кран-Монтана (8. и 9. новембра 1996). Том приликом дипломата из Африке рекао је да су оне „можда нужно зло, мање него употреба силе“, али да „убијају људе, чак и више него ратови“. Један од закључака учесника Конференције био је да санкције не постижу циљеве због којих се уводе а да производе тешке последице. Наведене ставове о санкцијама поткрепљују бројни подаци. На пример, санкције против СРЈ, које су биле на снази четири године и четири месеца (уведене су 30. маја 1992, а укинута 1. октобра 1996), показале су се као неефикасно средство у решавању конфликта, али су имале катастрофалне последице по СРЈ – директне штете у привреди процењене су на око 80 милијарди долара, национални доходак по становнику, који је 1990. године износио 2.500 долара, преполовљен је, а око 10 одсто становништва остало је без посла. Последице санкција у Ираку (уведене су 6. августа 1990. и још увек су на снази), много су катастрофалније. Светска здравствена организација објавила је крајем марта 1996. студију у којој се констатује да је за пет година санкција ирачки систем здравствене заштите уназађен за пола века, морталитет тек рођене деце је удвостручен, а стопа смртности млађе од пет година повећана је за шест пута.²⁰ Несумњиво прецизне податке о геноцидним последицама санкција навео је Саад Касим Хамсуди, председник Комитета за међународне односе ирачког парламента у Пекингу (19. септембра 1996), на 96. конференцији Интерпарламентарне уније, рекавши да

¹⁹ Такав закључак је евидентан и у фељтону *Ратовање без оружја*, у којем се каже: „У ратовима без оружја то је једнострана борба, јер нападнута страна нема могућности да се брани, а у случају санкција то и не може јер јој се забрањује од стране оних који санкције намећу“, и додаје да су санкције, у суштини, тотални рат са свим карактеристикама насиља и агресије, јер се земљи према којој се уводе санкције и предузимају мере насиља у оквиру тога не даје право на одбрану. Аутор фељтона, Тодор Мирковић („Политика експрес“ од 29. децембра 1996), ту тезу потврђује догађањима у Републици Српској и Ираку, против којих је међународна заједница прво увела економске санкције и војну блокаду, потом забранила летове њихове авијације, а затим су егзекутори (авијација мултинационалних снага) несметано бомбардовали и рактирали војне и друге циљеве на њиховој територији.

²⁰ Група од 24 стручњака независног Центра за економска и социјална права из Њујорка, после посете Ираку (у мају 1996), сачинила је извештај у којем се каже да је због недостатка лекова, хране и других елементарних потреба у Ираку умрло око пола милиона деце. Према извештајима многих агенција, заснованим на саопштењу Фонда УН за помоћ деци (УНИЦЕФ), од 29. октобра 1996., сваког месеца у Ираку од глади и болести умре више од 4.500 деце до пет година старости.

су до краја августа 1996. године 736.734 Ирачана били жртве економских санкција и да је више од 600.000 деце умрло због санкција.²¹

Закључак о санкцијама као најопаснијем облику међународног терора (страховлада и геноцидни терор) потврђују многи показатељи: жртва се бира и кажњава без уважавања ваљаних критеријума (који и не постоје); привреда жртве санкција трпи огромне губитке, уз могућност да буде потпуно уништена; средства за производњу застаревају и пропадају, а животни стандард грађана драстично опада, што се одражава вишеструко, почев од смањења наталитета и повећања морталитета, преко појаве организованог криминала, до снажног подривања морала и рушења достојанства грађана. Упркос тешким патњама којима су изложени грађани земље која је кажњена, носиоци међународног терора систематски и дрско показују свој цинизам и дволичност тиме што за санкције које су увели против одређене земље окривљују њено руководство. То чине несумњиво због тога да би међу становништвом изазвали најмање две врсте ефеката – да би скинули одговорност са себе и да би га подстакли на бунт против владајућег режима, с крајњим циљем да га насилно свргну. Та намера да се изазове насиље у директној је супротности са Повешом УН о миру, што казује о бесмислености санкција као средства за очување колективне безбедности. На жалост, осим тог посредног начина подстицања насиља, Савет безбедности УН не преза ни од тога да против жртве која је под санкцијама примени и директно насиље, које има све одлике терора, као у случају Републике Српске 1995. године.

Терорски „Тајни меморандум“

После Другог светског рата терор је у војној стратегији попримио нова обележја. Наиме, агресор више не мора физички да запоседне територију свог противника да би вршио репресалије над цивилним становништвом. Захваљујући развоју наоружања којим може са великих одстојања да туче противника, агресор оптимално користи ту могућност. Под изговором да туче искључиво војне циљеве, често их намерно промашује због чега страдају цивили. Међутим, агресор не задовољава своје амбиције тим „минималним“ учинцима репресалија, већ обично тежи да, уз незнатно ангажовање властитих снага, спроведе масовни терор против становништва државе жртве. Етнички ратови су идеална прилика за агресора да оствари такву злочиначку намеру подршком једне од страна у сукобу. Ефекти су максимални, а срамотно је за међународну заједницу када агресор за такав масовни злочин претходно обезбеди легитимитет од „светске владе“ (Савета безбедности УН).

Карактеристичан пример је геноцидни терор који је под покровитељством ОУН учињен у августу и септембру 1995. над српским народом у тадашњој Републици Српској Крајини (РСК) и Републици Српској

²¹ „Политика“ од 20. септембра 1996. године.

(РС). Формалан наредбодавац тог геноцидног терора био је Савет безбедности УН, а у суштини три његове чланице (САД, Велика Британија и Француска) и чланица Контакт-групе СР Немачка. Ударна песница и психолошки носилац терора био је НАТО, а хрватска и муслиманска војска биле су носиоци репресалија и геноцида над Србима на територији. Припреме за тај геноцидни терор, истина без уплитања ОУН, отпочеле су 1990. године, а његови иницијатори биле су поједине чланице НАТО-а и Ватикан, који су пружили свестрану помоћ хрватским и муслиманским сецесионистима у претходној Југославији.

Организација уједињених нација је све више удовољавала једностраним захтевима водеће чланице НАТО-а (САД) одлучујући о начинима разрешења кризе у претходној Југославији, што је ишло дотле да су САД средином 1995. године постале страна у сукобу – на страни Хрвата и муслимана, а против Срба. Резолуцијом бр. 836 Савета безбедности УН о заштити безбедносних зона УН у њима, од 5. јуна 1993, НАТО прескочио је значајан праг у свом ангажовању у рату против РС у Босни и Херцеговини.²² Међутим, на снази је био дупли кључ, односно било је неопходно да одлуку о ангажовању НАТО-а против Срба одобре представник ОУН за претходну Југославију и представник Северно-атлантског пакта. Та препрека је уклоњена 10. августа 1995,²³ када су на загребачком аеродрому „Плесо“ командант снага УН у претходној Југославији, генерал Бернар Жанвије и командант јужног европског крила НАТО-а, адмирал Лејтон Смит потписали „Тајни споразум о међусобном разумевању“. Тим документом регулисано је одлучивање о обиму, начину и интензитету војних операција НАТО-а против Републике Српске. Наиме, дозвољена је употреба војне силе НАТО-а не само око „заштићених зона“ (Сарајево, Горажде, Тузла, Сребреница и Жепа), него и на целој територији РС, укључујући и циљеве који се налазе на територији суседних земаља (на територији СРЈ, на пример). Тим „меморандумом“ ОУН предала је команду НАТО-у, који је сам одлучивао о динамици и силини ваздушне и других облика агресије против Републике Српске. На конференцији за штампу (11. септембра 1995) представник за штампу генералног секретара УН Фред Екарт потврдио је да такав докуменат постоји и да је „у суштини тајног

²² Два америчка авиона F-16 оборила су 28. фебруара четири авиона Републике Српске. Авиони НАТО-а су 10. и 11. априла 1994. напали јединице ВРС у околини Горажда. Следећи напад извели су 5. августа 1994. против јединица ВРС у околини Сарајева. У том нападу учествовало је 16 француских, америчких, британских и холандских авиона. Убрзо потом (22. септембра 1994) три авиона НАТО-а напала су једну ватрену тачку ВРС близу Сарајева. Авиони НАТО-а (39), 21. новембра 1994, у два налетања бомбардовали су аеродром Удбине, а 23. новембра напали су противавионске ракетне системе у Отоци, Босанској Крупи и Двору на Уни.

²³ У јутарњим часовима 4. августа 1995. хрватска артиљерија је отпочела једновремено дејство по свим градовима и насељима РСК, дакле по цивилном становништву, несумњиво зато да би било убијено што више њених грађана, а остатак био принуђен да напусти своје домове. Потом су кренуле у напад хрватска пешадија и оклопни састави, који су имали подршку авиације. Том приликом је убијено више хиљада људи. Са територије РСК прогнано је око 200.000 људи, и на тај начин територија је етнички очишћена.

карактера“. Наведени документ је тајна (и починиоци појединачних злочина припреме спроводе у строгој тајности) због тога што су се његови потписници – представници НАТО-а у саставу мисија УН и команде НАТО-а за Јужноевропско војиште, свесни размера злочина који намеравају да изведу, несумњиво бојали да неће добити за то сагласност, уколико је затраже, од преостале две чланице Савета безбедности (Русија и Кина). Због тога су их искључиле из тог процеса, али се неминовно намеће питање: чија је ОУН? Јер, три чланице Савета безбедности УН (САД, Велика Британија и Француска) злоупотребиле су УН да би несметано и наизглед легитимно извршиле масовни злочин над српским народом.

Да би намеравани геноцид над Србима отпочео требало је инсценирати неки спектакуларни догађај који би послужио као ваљан повод. Потенцијални извршиоци геноцидног терора су и у томе испојили врхунску умешност. У ствари, подражавали су Хитлера с почетка Другог светског рата (Немачка је 1939. године напала Пољску на основу измишљеног пољског напада на пограничну немачку радио-станицу). То потврђује догађај од 28. августа 1995, када је, око 11 сати на 30 m од пијаце Маркале у Сарајеву експлодирала граната калибра 120 mm, од које су погинула 24, а рањено је око 80 лица. Накнадно је установљено, и то првенствено сведочењем појединих официра из састава мисија УН у Сарајеву, да гранату нису испалили Срби, већ експерти и саветници за тероризам у војсци босанских муслимана. Међутим, тај злочин је приписан Србима, па је авијација НАТО-а, од 30. августа до 13. септембра 1995, употребила око 400 авиона и извела 3.202 борбена лета,²⁴ при чему је тзв. тепих-бомбардовањем изручила око 10.000 тона најразноврснијег експлозива по 150 војних и цивилних циљева у Републици Српској.²⁵ У тим нападима војници НАТО-а, између осталог, употребљавали су и радиоактивну муницију АРIPGU-14В, која је Међународном ратном конвенцијом забрањена. Језгро те муниције направљено је од осиромашеног уранијума U238 и U235. Приликом дејства по циљу, осим његовог евентуалног уништења, ствара се степен радиолошке контаминације довољан да код људи накнадно изазове разне смртоносне болести.²⁶ Будући да је употреба радиолошког оружја забрањена, што је верификовала ОУН, а њени потписници су и чланице НАТО-а, злочин који је учињен према српским цивилима несумњиво је у надлежности Међународног суда правде.

²⁴ Према објављеним подацима, посаде САД обавиле су 2.318 летова, Велике Британије 326, Француске 284, Холандије 198, Шпаније 121, Турске 70, СРН 59, Италије 35...

²⁵ Територију РС тукле су и Снаге за брзе интервенције, које су биле размештене на Игману, и то: 500 војника Француске из 12 хаубица 155 mm, минобацачима и 12 тенкова, и 400 британских војника из 12 хаубица 105 mm и 16 транспортера. Потом је са америчких бродова из Јадранског мора дејствовано и крстарећим ракетама „томахавк“ по аеродрому у рејону Бањалуке.

²⁶ Кид је циљ (људи) директно погођен, одмах се тешко разара организам повређеног и, уколико не умре, радијација изазива дерматитис, бубрежна оштећења, акутне некротичке артеријске лезије, и, најзад, смрт.

Током извођења агресије на РС званичници НАТО-а наглашавали су како њихов циљ није да у Босни потпуно униште Србе, већ „њихову способност да ратују“. Успех НАТО-а и артиљеријска подршка коју је пружио хрватској и муслиманској војсци била је довољна да она окупира западне територије РС и са ње протера више од 100.000 Срба.

С обзиром на то да је у времену од 4. августа до 15. септембра, координисаним војним операцијама НАТО-а, Хрватске и муслимана у БиХ, под покровитељством ОУН, са српских етничких територија прогнано више од 300.000 Срба, а за време борбених дејстава, нарочито после њих, убијено око 9.000 цивила, размере тог геноцидног терора су очигледне. Подразумева се да тај број није коначан, јер ће употребљено радиолошко оружје узроковати накнадне жртве. Трагично је што се ОУН по први пут појавила као иницијатор, организатор и налогодавац за спровођење геноцидног терора против једног народа.

Закључак

Историја људског друштва, између осталог, казује о томе да је већина владара (цареви, краљеви, председници, императори итд.) сматрала да су добра правила понашања (живљења) која су прописали својим поданицима. Поједини владари су били толико уверени у исправност свог владања и норми понашања које су захтевали да су их препоручивали или покушавали да их наметну и сувереним државама и народима. Такве опасне намере одувек су изазивале тешке последице по народ у неком региону или у свету у целини. На њих је пресудно утицало то да ли онај ко покушава да властите вредности наметне другоме (друга држава) има делимичну или апсолутну сагласност међународне заједнице.

У доба биполарног света била је права реткост да онај ко жели да наметне своје вредности некој сувереној држави добије апсолутну подршку међународне заједнице. Наиме, такве амбиције су осујећиване у Савету безбедности УН тако што би нека од чланица употребила право вета. С обзиром на то да су санкције одувек биле најефикаснији и најсуптилнији начин спровођења међународног терора против избране жртве, оне су у доба биполарности углавном коришћене само као једно од бројних средстава. Међутим, у савременом свету санкције су основно и најопасније средство међународног терора. Оне су добиле такав значај првенствено због промењеног односа снага у свету, јер је свет постао униполаран. Такви односи омогућавају јединој светској сили (САД) и НАТО-у да на разне начине злоупотреби ОУН ради остварења својих циљева и интереса. Та могућност се нарочито дрско користи за спровођење најстрашнијег средства међународног терора – санкција, за које САД успевају да добију апсолутну сагласност међународне заједнице.

На жалост, сличне злоупотребе су могуће и у другим доменима спровођења међународног терора, као што је, на пример, примена силе.

Начин на који је то учињено 1995. године против српског народа у Хрватској и БиХ упозорава на то да, уколико се настави са таквом праксом у свету, постоји реална опасност од завођења страховладе у свету, с једне стране, и озбиљнијег угрожавања светског мира, са друге стране. Брза и одговарајућа реорганизација УН, односно подвргавање законитости његових одлука, несумњиво би допринели отклањању тих опасности. Због тога је неопходно да се у вези с тим активно ангажују све чланице Уједињених нација. У супротном, постоји опасност да, уместо сарадње и споразумевања, између субјеката међународне заједнице превлада наметање решења терором и другим облицима насиља.